

Karmozijnbes duikt op in stadstuinen

► Meer soorten invasieve exoten wisten ons land te bereiken

HOOGEVEEN - Het begint in het voorjaar al met gehoornde klaverzuring tussen klinkers en tegels. Het plantje heeft rode tot paarse blaadjes en bloeit met gele bloemen. Van juni tot oktober komen ze massaal voor in elke tuin.

Hero Moorlag

Het plantje komt uit Azië. In India is deze klaverzuring een gewilde groente met een frisse citroensmaak, toegepast in salades. Omdat de zaden worden weggeschoten, wordt het plantje wel springklaver genoemd. Vandaar dat je het op de gekste plekken in de tuin tegenkomt. Proef gerust eens een paar blaadjes. Best lekker. Daarna komen zevenblad (hanenpoot), driekleurig viooltje, Spaans viooltje, stijve klaverzuring (groen met gele bloemen) en soorten kruiskruid. Zevenblad rooi ik, driekleurig viooltje laat ik staan, Spaans viooltje en stijve klaverzuring raak je nooit meer kwijt. Ook zij schieten hun zaden door de hele tuin. En dan staat daar plotseling een forse plant in de voor- of achtertuin met groene bloemen die na de bloei veranderen in zwartpurperen bessen.

Vooraf in augustus kreeg ik meldingen van mensen in Hogeveen over het spontaan opkomen van een grote plant met trossen bessen. De foto's die ze stuurden toonden de oosterse karmozijnbes, een invasieve exoot uit Oost-Azië en China. De plant is in Europa ingevoerd en verwilderd. De compacte groene bloeiers tussen de grote bladeren ogen dan wel niet geweldig, maar eenmaal uitgebloeid laat de plant prachtige purperen bessen zien. Wat opvalt, is dat deze 1.50 meter hoge plant zich zo gemakkelijk verspreidt door vogels die verzet zijn op de bessen. De onverteerde zaden komen overal in de tuin terecht. Kar-

mozijnbes houdt van halfschaduw en voedselrijke enigszins vochtige bodem. In Azië maakte men van de bessen de roserode verfstof karmozijn. De groene bessen, de bladeren, zaden en wortels zijn giftig, maar de rijpe bessen zijn eetbaar. Wetenschappelijk heet de plant *Phytolacca esculenta*. *Esculenta* betekent eetbaar. In Duitsland heet karmozijnbes Essbaren Kermesbeere. Nou, begin er maar niet aan. De plant heeft een dikke wortel die overblijft. Wil je van de plant af, dan moet je die wortel uitgraven. Dan nog bestaat de kans dat karmozijnbes zich via de zaden al heeft verspreid. Het gif bestaat uit alkaloiden als phytolacchine en de stof glycoproteïne die het hartritme verstoort. Op sommige plekken in Nederland slaat karmozijnbes in de natuur bijna even massaal op als de exoten Japanse duizendknoop en reuzenberenklauw. Dan wordt het een plaag. Natuurbeheerders moeten alle zeilen bijzetten om exoten kwijt te raken, omdat ze de oorspronkelijke inheemse vegetatie benadelen.

Karmozijn medicijn

Op het moment bloeit nog een karmozijnbes, de westerse karmozijnbes of *Phytolacca americana*. De soortnaam zegt het al, de plant is afkomstig uit Noord-Amerika. Hij wordt groter dan de oosterse karmozijnbes, tot twee meter en is wat zeldzamer. Een invasieve exoot die waarschijnlijk met schepen uit Amerika is overgekomen en bezig te verwilderen. De bladeren zijn puntig en ook de ijlere bloemtrossen lopen uit in een

Oosterse karmozijnbes in een tuin in Hogeveen.

Greet Koopmans ©

punt. Zogauw de bessen karmozijnrood worden, gaan de bloeiers overhangen. Deze soort ziet er beduidend anders uit dan de compacte rechtopstaande oosterse karmozijnbes, maar ook hier geldt, de hele plant is giftig, behalve de rijpe bessen. Noord Amerikaanse indianenstammen, met name de vlakke-indianen Locota's en de Dacota's, gebruikten de plant als medicijn. Medicijnmannen wisten van de wortels en de rijpe bessen een extract te brou-

wen tegen reuma en huidaandoeningen. Wij laten de decoratieve trossen bessen maar liever hangen en kijken ernaar. Nieuwsgierige kleine kinderen en kleinkinderen houden we op gepaste afstand van de bessen van karmozijnbes en de peulen van gouden regen. Vooral die peulen en hun zaden zijn erg giftig. Hooguit kunnen we een handvol verse rode blaadjes van gehoornde klaverzuring plukken om daarvan een heerlijke verfrissende thee te zetten.

Resedamaskerbij nu ook in Drenthe gesignaleerd

Iedereen heeft intussen wel gehoord over wilde bijen. Afgelopen zomer is nummer 361 voor Nederland ontdekt. Ook weten we dat de wilde bijen samen zeker zo belangrijk zijn bij de bestuiving als onze honingbijen en net als de honingbijen staan ook de wilde bijen onder druk. Met name, omdat het vaak specialisten zijn, zijn ze gevoelig voor veranderingen in hun omgeving. Onder andere is het teveel tegelijk maaien van hun nectar- of stuifmeelplanten moeilijk voor ze om te overleven. Een groot aantal soorten wordt daardoor ernstig bedreigd. Al enkele jaren geleden maakte Arie Koster, een van de grootste bijenkenners van Nederland, mij er op attent dat ik eens moest letten op resedaplanten om te zien of daar resedamaskerbijtjes op voorkwamen. Dat zijn kleine zwarte bijtjes, niet groter dan acht millimeter, die uitsluitend op reseda vliegen om voedsel te halen. Pas onlangs keek ik eens goed en zag op tuinresedaplanten in de volkstuin van Zuidwolde kleine donkere bijtjes met een heel karakteristiek masker. Met name de mannetjes hebben

Resedamaskerbij op tuinreseda in Zuidwolde.

Joop Verburg ©

een duidelijk driepuntig masker voor op de kop. Er werd zelfs gepaard, dus er waren ook vrouwtjes. Het was een bijzondere ontdekking. Maar er blijkt meer bijzonders bij deze bijen.

Papje van stuifmeel

De vrouwtjes hebben geen uitwendige instrumenten om stuif-

meel te halen. Ze verzamelen voedsel door de helmknoppen open te bijten en daar stuifmeel uit op te eten. Het wordt gemengd met nectar en soms een aantal keren uitgebraakt en weer opgelikt om het te verdikken. Dat papje wordt naar een nestgangetje gebracht. Die nestgangetjes zijn opengeknaagde stengels van

braam of vlier of bestaande holtes van niet meer dan 3 à 4 millimeter diameter. Ze hebben die holte eerst bekleed met een polyesterachtige stof, die snel stevig en taal wordt. Daarin brengen ze de stuifmeel-nectarstroop en wanneer er voldoende is, leggen ze een eitje en maken het celletje af. De larven eten in enkele weken dat papje op en gaan pas in het voorjaar verpoppen. Ook dat is bijzonder, want de meeste wilde bijen ontwikkelen zich al volledig vóór de winter en komen tevoorschijn wanneer het jaar daarop de bloemen bloeien waar ze bij horen. Wanneer de holte vol is, wordt de voorkant helemaal dichtgeplakt met die doorzichtige laag, die door vijanden meestal gerespecteerd wordt. Zaa ook eens reseda en andere wilde planten in je tuin en help de natuur. In Drenthe waren resedamaskerbijtjes niet bekend. Je kunt zo blij worden van een leuke ontdekking.

Joop Verburg,
Natuurvereniging Zuidwolde